

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Գ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԸՕԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՆԻՏԻՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ Ղու. 100:
Այս և բազմաթիվ ամեն երկուշաբթի օրերը կը հրատարակուի:
Պոլսի գուրու գաղտնի Լուսինի ժողովրդի ամեն օրը տարեկան 40 փարա:

Իր շահին համար չուր մը հրատարակել ու շուրջ 40 փարա:
Կորստիկ գրող ծանուցումը մը արի է:
Դուրսէն եկած նամակներուն փոխարին ծախքը իրենց ցուցնուի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՆԻՏԻՐ

ՊՕԼԻՍ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

— Լիցիալ հինգշաբթի օրը (23 նոյեմբեր) ծովային զորաց զինուորական ժամանակը լըմին, զընդունուին իրենց տեղը դառնալու հրաման տրու վերան հանգիստը եղաւ արքունի նաւարանը, վեհափառ ինքնակալին և ուրիշ բարձրաստիճան նաւարաններուն և պաշտօնատարներուն ներկայութեանը: Այս օրուան ատեն երբ որ վեհափառ ինքնակալը եկաւ՝ բոլոր նախարարները յարգութիւն զինքը դիմաւորեցին և իրեն համար պատրաստուած և փառաւոր դարձուած օթեւանը տարին: Պատերազմական վարժութիւնները ըլլալէն ետքը բարձրագոյն մեծ ծովակալը կայսերական հրովարտակը կարգաց, և երբոր լըմեցաւ՝ եօթն հարիւր զինուորի հրամանի թուղթ տրուեցաւ, որոց ամենքն ալ կարգաւ եկան կայսերական գրքաւ կը համբուրեցին իրեն նշան, թէ մեծագոր տեւրութեան զինուորական կարգաւորութիւններուն բոլորով արտիւ հնազանդ են, և անկէջ ետքը աւմէն մէկը իրենց տեղը դարձան: Իրենց տեղը դառնալու հրամանագիրն ընդունողները միայն ութը կամ տասն հոգի եղան, ուրիշները ամենքն ալ իրենց յօժար կամաւ իրենց զինուորական ծառայութեանը մէջ մնալէն գոհ ըլլալով իրենց տրուած հրամանագիրը ետ տուին: Ետքը զօրքը խումբ խումբ՝ առաջներուն զինուորական եղանակներով նուազարաններ դարձուելով իրենց տեղը մեկնեցան, և ինքնակալը բարեհաճեցաւ կերակուրը հոն ուտելու, և բաւական ժամանակ ալ սիրով խօսակցեցաւ ծովակալ տարձրագոյնի (Սիւլէյման փաշային) հետ:

Օտակային զինուորական դպրատան (պահրիէ մէրդէպիին) ընտելութիւն և պարգեւաբաշխութիւն ալ եղաւ նոյն օրը, և վեհափառ ինքնակալը հոն ալ ներկայ գտնուելու բարձրաստիճան նախարարներուն և պաշտօնատարներուն հետ: Ինքնակալը շնորհակալ եղաւ բարձրագոյնի Սիւլէյման փաշային և գպրատան տեսուչներէն և դասատուներէն անհուած յառաջակալութեանը համար:

— Սեփազօր տեւրութիւնը խորհելով որ գլխաւ հարկ (խարաճ) ժողովը գործակալները քրիստոնէից տեսակ տեսակ ներդրութիւններ կուտան, յարմար գտան և տնօրինեց որ մեծագոր տեւրութեան հպարտեան և տեւրութեան կրօնքէն զատ կրօնքի հետեւող ազգերէն առնուելու գլխաւ հարկը իւրաքանչիւր ազգաց ազգայեանները ժողովին, և այս բարձրահրաման տնօրէնութիւնը իւրաքանչիւր ազգերու մեծերուն իմացոյց, և ըստ այնմ սկսեալ ներկայ տարուոյ մուհարրէմի մէկէն ի գործ դրուելու:

Կոստանդնուպոլսոյ և շրջակայից գլխաւ հարկ տրուող ազգերուն իւրաքանչիւր մարդիկ իրենց արուեստին մատակարարութեան (էսնաֆին) պիտի հատուցանեն, և հատուցման աղահալութեան համար անգործաւոր մը պիտի տրուի գլխաւ հարկի համար մինչեւ հիմա տրուելու սովորութիւն եղած թուղթին տեղը, որովհետեւ այս թուղթը վերցուած է:

Ուրիշ երկիրները, սովորական կերպով բոլոր

բնակիչները երեք կարգի բաժնելով՝ ամէն մէկէն իրեն կարողութեանը համեմատ տարու գլխաւ հարկին գինը իւր երկրին կառավարութեանը կողմէն ուղարկած տարեկան տուրքին հետ պիտի տայ, և այն տարեկան տուրքը (սալեանէն) հատուցած ըլլալը հասկըցնելու համար ձեռքը տրուած թուղթին մէջ գլխաւ հարկի համար որքան ստակ տուած ըլլալին ալ զատ պիտի նշանակուի, որ տարեկան տուրքին հետ չի խառնուի:

Եւ այն մարդիկ որ իրենց երկիրը և ընտանիքը ձգած՝ և իրենց համար կոստանդնուպոլսի կամ ուրիշ երեւելի քաղաքներ կը պտրտին պանդրիս տուութեամբ, իրենց պանդրիստութեամբ գտնուած երկիրներուն մէջ պիտի չի վճարեն գլխաւ հարկը, այլ իւր ընտանիքը և հաստատուն բնակարանը ուր է նէ՝ այն տեղ պիտի հատուցանեն:

Սպարապաշխ մէջ այս հրամանը և տնօրէնութիւնը արդէն ներկայ տարուոյ մուհարրէմի սկիզբէն ի գործ դրուած է, դուրսի երկիրներուն ալ պէտք եղած հրամանագիրները խրուեցան որ ըստ այնմ ի գործ դրուին, և մեք ալ հասարակութեան ծանուցանելու համար այս տեղս հաւանաւոր մը ծանուցանել պատշաճ սեպեցինք: Գլխաւ հարկը իւրաքանչիւր մարդոց վճարելու պարտքերն ըլլալը շատ անգամ զընդունուած է, մեք ալ նոյնը կրկնելով կը յորդորեմք որ այս պարտքը շուտով և յօժարութեամբ հատուցանեն:

— Երբեմն Խորէնէի կառավարութեան խորհրդարանին նախագահ մեծագոյնի (Պատրէտ) տին պէկը Խիւտալէնտիկար գաւառի քաղաքական կառավարութեան ժողովին նախագահ անւանեցաւ:

— Երբեմն Կանեսայի կառավարութեան խորհրդարանին նախագահ մեծագոյնի Ղէմիլ պէկէֆէնտին Խորէնէի քաղաքական կառավարութեան խորհրդարանի նախագահ անւանեցաւ:

— Երբեմն Պոստայու կառավարութեան խորհրդարանին նախագահ մեծագոյնի Սուհայմիտ Զաքիլ Էֆէնտին Կանեսայի քաղաքական կառավարութեան խորհրդարանին նախագահ անւանեցաւ:

— Սեփազօր տեւրութեան գերագոյն խորհրդարանի արձանագրութեանց տեսուչ (էփտը միւտի) մեծագոյն Էֆէիլ պէկէֆէնտին, Եւրոպի տեղակալ մեծագոյնի Զիւսէին փաշային բարձրագոյն դրան գործակալութիւնը տրուեցաւ:

— Կայսերական գանձատան հատուցման հաշուոց գրագիր (թահսիլթ մուհասսէպէճիսի) մեծագոյն Իմին Էֆէնտին երկրորդ կարգի երկրորդ աստիճանի պատուով Ղիտտէ գաւառին համարաւ կալ (տէֆտէրտար) անւանեցաւ:

— Ստանիկանութեան խորհրդարանին (զաւթի էի մէճլիսին) անգամ մեծագոյն Սալիմ Էֆէնտին, թրհալայի կառավարիչ մեծագոյնի Ղէմալէտին փաշային բարձրագոյն դրան գործակալ անւանեցաւ:

— Ստանիկանութեան խորհրդարանի արձանագրութեանց տեսուչ (թիւարէթ էփտը միւտի) մեծագոյն Կահա Սէպէ Էֆէնտին, Սահայ կառավարութեան տեղակալ մեծագոյնի Քեաւ միլ փաշային բարձրագոյն դրան գործակալ անւանեցաւ:

— Նոյեմբերի 22 ին չորեքշաբթի օրը Ղալթա մէկ տուն մը կոխեցին, ուր տեղ մէկը սուտ դրամ կը շինէր, մարդը և քովը գտնուած գործիչները ամէն ալ ոստիկանութեան ատենը տար-

ուեցան:

Ուրիշ մըն ալ բռնուեցաւ Ղալթա, այս մարդուն բռնուելէն երեք շուր օր մը ետքը, որ ոսկիներուն եղբորը կը կորէր, և քովը մէկ գործիչ մըն ալ կար, որով կորած ոսկիներուն եղբորը նորէն իւրիշ բանելով չի կորածի պէս կ'ընէր: Նսիկայ ալ ոստիկանութեան ատենը խրուեցաւ իր գործիքով:

— Ընցած շաբթիները պատահած ոստիկալ լեկոնութիւններուն ատենը սեւ ծովը շատ նաւեր ստիպուեցին, և երեք նաւ ալ կորուեց և ընկողմեր են:

— Եւրոպայի Պառօն անուն հաշակաւոր ձերբառն (հօքթապալը) ժամանակէ մը ի վեր կոստանդնուպոլսի կը գտնուէր: Ընցածները ասոր ընկերները քանի մը օրէ ի վեր ստիկայ չի տեսած ըլլալուն համար փնտրուելու կ'ընէն, և մէկ անգոյ մը չի կրնալով ասոր վերաբերեալ լուր մը առնել՝ ոստիկանութեան կողմը կ'իմացնեն: Ընկէց քանի մը մարդ առնելով կուգան բնակարանը կը մտնեն, և սենեակը դոյ և կը պահ կը գտնեն: Ետքէն (չիլիկի) կը բերեն դուռը բանալ կուտան ներս՝ կը մտնեն, կը նային որ փնտրուած մարդերն են, ձերբառն Պառօնը չորս հինգ տեղէ վերաւորուած մեռած փռուած կը գտնեն, և սենեակին մէջ ալ այն մեռեալ մարմինն զատ ուրիշ բան մը չի գտնելով կը հասկնան որ գողերը այս տունը մը տներ են: Պառօնը մեռցուցեր, ինչքը առեր, դուռը վրայէն կը պեր գացեր են: Այս այսպէս ըլլալով հիմա ոստիկանութիւնը այս տունը մտնող և այս շարութիւնը գործող գողերը փնտրուելու վրայ է, և յոյս կայ որ կը գտնուին:

— Պէյօղլուի ձորին մէջ եկէի լէկը ըսուած թաւը չորս կամ հինգ հոգի՝ նոյեմբեր 25 շաբաթ օրը իրիկուան դէմ մէկ ֆռանսորի մը վրայ կը յարձակին և հինգ տեղէն գանակով կը զարնեն, վերջէրուն երկուքը կուրծքն է, երկուքը կոնակը, և մէկը գրկովը, որ մէկը չորսէն գէշ և վտանգաւոր է: Օտրնուողը շուտ մը գլխովէն քոր ըսված ֆռանսորը կը զոհուի կուսակալ երուն պաշտպանութեան տակը եղած հիւանդանոցը կը տարուի, աղաւթը շատ կասկածելի է կ'ըսեն: Օտրնուողը մէկը ձեռք անցած է և ոստիկանութեան բանտն է, և ասով մէկալներն ալ ձեռք անցնելու յոյս կայ:

— Խորէնէն նոյեմբեր 23 ին կը գրեն: Այս շաբթու բարձրագոյն ընդհանուր կուսակալին պալատը ետեւէ ետեւ երեք հատ կայսերական հրովարտակ կարգացուեցաւ, որոց երեքն ալ զատ զատ վեհափառ ինքնակալին իւր հպատակներուն վրայ ունեցած հայրական խնամքը կը ցուցնեն:

Բռալին հրովարտակն էր գլխաւ հարկի (խարաճի) համար, որ անկէջ ետքը ամէն մէկ հպատակ ազգաց ազգայեանները, և անոնց տնօրէնութեամբ ըր ամէն մէկ գիւղերուն երեւելիները պիտի ժողովին, որ աւելի յարմար են ամէն մէկ մարդուն կարողութիւնը ճանչնալու և տուրքը արդարութեամբ բաժնելու, որով և ժողովին ալ դիւրին կ'ըլլայ:

Երկրորդ հրովարտակն էր գրամաթուղթերու (քալիֆէներու) վրայ: Քանի քանի անգամ տեսնելով է որ խարալիս և չարագործ մարդիկ սուտ գրամաթուղթեր հանելով հաւարակութեան էփաղէ փնտնել կը հասցնեն, և այս սուտ թուղթերը կոստանդնուպոլսոյ մէջ անգամ դժուար կը ճանչցուին: Եւ թէ որ գրամաթուղթերը կոստանդնուպոլսէն դուրս աղաւթ ընթացք ունենան նէ

յի փաստաբանին հրաման ընել որ դատատանական քննութիւնը ըլլայ : Եւրոպայի հրամանը տրուելուն կամ չի տրուելուն պատշաճութիւն քննելու համար գրուած յատուկ ժողովքը ստիկայ դատաստանի տակ ձգելը պատշաճ չի սեպել : և դատաստանը ետ ձգուելոյ :

Նոյեմբեր 12 ին առաջին գործ եղաւ ժողովոյն նոր նախագահ ընտրելը : Թէպէտ յիշատակական ներք Պ. Տիւբէնին փոխուիլը կուզէին , բայց բուէից բազմութիւն չի կրցայ ժողովել : Պ. Մարտիկեօ ին համար 121 քուէ , և Պ. Սիւնէլ ար Պառլամեն համար միայն 33 քուէ ձգուելոյ : ուստի 383 քուէով Պ. Տիւբէնին վերադառնալու նախագահ ընտրուելոյ : Եւս օրուան ժողովոյն ներկայ գտնուող պատգաւաւորներն էին 574 հոգի :

Նիկէց ետքը ներքին գործոց տեսուչը Պ. Պառօշ , հասարակագետութեան նախագահին առ ժողովքը գրած պաշտօնական թուղթը կարգաց , որ շատ երկար ըլլալուն համար ամբողջ հոս չենք կրնար դնել , միայն իմաստը համառօտիւ մը քաղելը բաւական կը սեպենք :

Ներքին կառավարութեան վրայ խօսելով՝ աղգին մեծագոյն մասին աղէկ ուրիշ ունենալը կը պատմէ . աղգային պահպան զօրքը իրենց նպատակին հակառակ շատ տեղ անկարգութեան և խռովութեան պաշտպան կենալու յաճարութիւն մը ջուլցնելով , 153 քաղաքի պահպան զօրքը ընկերութիւնները լուծուելոյ : Յաւանայի մէջ զինուորական մեծ հրամանատարութիւններ հաստատուելուն հասարակաց հանգստութիւնը ապահովելու համար , գեղ տեղերը դպրատան վարժարանները ընկերականներուն կողմէն հասարակաց խաղաղութիւնը վրդովելու գործիք մը ըլլալուն համար փութուելոյ :

Տերութեան եկամուտը ուրիշ տարիներու և 1849 թուին ալ նոյնը չէր , այս տարի աղէկ վիճակի մէջ է . քանի մը օգտակար կարգադրութիւններ ըլլալուն համար ծախքը քիչցած և եկամուտը շատ ցած է . և տերութեան պարտքը նուազելու վրայ է : Երկրամեջիկները շատ քիչ և եկող տարի աւելի շատնալու հարկաւոր տնօրէնութիւնները եղած են . և տերութեան գանձին ալ շատ ծախքի կարօտ չեն : Երկրագործութիւնը յառաջացնելու համար շատ գիւրութիւններ և շատ օգտակար կարգադրութիւններ եղած և ի գործ դրուած են . և ըլլալուն ալ կան : Վաճառականութիւնը ալ խորհրդի հինգ մասանց մէջն ալ յաջող է . և ին կրկնի և Պէճիկայի և ուրիշ վաճառականութիւն ունեցող տերութեանց հետ Պառլամենտի օգտակար գաշակցութիւններ եղած են :

Երգարութեան գործոց նկատմամբ , այլ և այլ նաւահանգիստները թիւյ ծառայութեան տրուած պատճառները 6000 հոգի կ'ենեն . որ տերութե ալ մեծ ծախքի գուռ են բացուած : Եւսնց համար ալ առաջարկուած է որ Պառլամենտի գուռ քրոստընդի իշխանութեան տակը եղած երկիրները գաղթական իրկուին . որ այն երկիրներն ալ կը չեն նան . պատճառներն ալ խափա պատճառ չեն ըլլար . Պառլամենտ ալ ասանկ անհանգստ մարդոց մէն աղատած կ'ըլլայ : Հանցանքներուն շատութիւնը և յանցաւորներուն մի և նոյն յանցանքով քանի մը անգամ բռնուիլը կը ջուլցնէ որ պատճախան օրէնքները աղէկնալու կարօտ են :

Ուսման հին օրէնքը փոխուելոյ . ուսման տղատութեան և գալատանց ընթացակցութե պէտք եղած օրէնքները գրուելոյն Պառլամենտի ամէն տեսակ մարդոց մէջ ուսմանը տարածելու համար : Եւս ծանկուն տեսութիւնն ալ երկար տուն Հըռու մայ գահուն հետ խօսակցելէն ետքը վերջապէս երէք նոր երկրակարարան հաստատուեց . Սարգիսի քա . Կոստանուբու և Նիւր Լա Ռուսիոն երկիրները : Պառլամենտ ալ երէք Ֆառնուրդ արքեպիսկոպոսնութե կարգինալութեան պատիւ տուա :

1849 ին զինուորներուն համարներն էր 451.000 . և ձիաւորներն էին 93.754 : Հիմա ունիմք 396000 զինուոր , և 57.400 ձիաւոր . և թէ որ քաղաքական գէպերը ներեն նէ՝ այս համարները պակեցնելու միտք ունիմք կընեն . որ տերութեան ծախքն այս կողմէն ալ կը պակսի : Եւ Նիկէցայի մէջ եղած զինուորական գործքերը համառօտ մը կը պատմէ :

Պառլամենտի զօրութեան ծախքեալ վիճակը հասկըցնելէն ետքը Պառլամենտի օտար տերութեանց հետ ունեցած յարաբերութիւնը պատմելով Հըռուսիայի հասարակագետութեան վերջները և օրինաւոր իշխանութիւնը վերադառնալու հաստատելը քրոստընդ աղգին պարծանք մը կը սեպեն . օսմանեան և Յուսիսայի և Սանիմալայի տեսութեան հետ բարեկամութիւնը . և Վերմանի

այի հիմալուան դէպքերուն մէջ կատարեալ չէր . բուէի մը պահելը կ'իմացնէ . քանի որ Վերմանիայի վէճը Եւրոպական տերութեանց օգտին և հաւատարակչութեան չի գալի : Վանի մին ալ Եւրոպայի և Վերմանիայի տերութեանց հետ ըրած նոր գաշակցութեան վրայ տեղեկութիւն կուտայ :

Եւ խօսքին վերջը՝ պետութեան խորհուրդներուն շտաբին՝ սահմանադրական կանոնները նորէն քննութեան առնուիլ ուղիւ լինելու վրայ կ'ըսեն . ստիկայ օրէնքայց ժողովոյն գործնէ . ես միշտ ժողովրդեան կամացը հնազանդ եմ , երբ որ օրինաւոր կերպով յայտնուի . և սահմանադրութիւնը պահելու երգում ըրած եմ : Կոստանուբու (կամ իրեն) 10 տարի նոյն իշխանութեանը մէջ մնալուն վրայ կ'ըսեն . հաւատացէք որ բնաւ հոգս չէ թէ 1852 ին Պառլամենտի պիտի կառավարէ . բոլոր մասնութիւնն իմ ժամանակն անանկ գործածել է որ՝ կառավարութիւնը որի ձեռք կ'անցնի նէ անցնի , մէկ շփով մը չեղայ :

Եւս օրագիրը հասարակագետութեան նախագահին այս ծառին տեղը մէկ ինքնատեղ ծառ մը դրեր է . որպէս թէ նախագահը այն գրած ըլլայ : Հասարակագետութեան փաստաբանը դատաստան նախան ծախքով բիւլ օրագրին այն թիւը որ այս ծառը կը պարունակէր , տարանեն և քաղաքիկները ժողովէ . և ըրողին հասարակաց դատաստանի կը քաշէ իրեն և սուտ զրպարտութիւններ հրատարակելով հասարակաց խաղաղութիւնը վրդովող : Սեպի կ'երեւի թէ այս անգամի դատաստանութիւնը բաւական է յիշեալ օրագրին յարգը կոտրելու . որ ասանկ յայտնի բանի մը խորհրդաւորութիւն կ'ընէ . որ սոցալ պաշտօնական ձեւեր օրագրին մէջ հրատարակուելը ինքն ալ գիտեն : Եւս երբ գաշակուի որ՝ ուրիշ լուրերուն մէջ՝ օրոց պաշտօնական կերպով յայտնուելու բան չըլլալը գիտեն . որքան սուտեր կը խառնեն :

ԳԵՐԻՄԱՆԱՆ : Պրէմիէն քաղաքին հասարակութիւնը (Օրդերին յիշատակը մշտնջենաւորելու համար որ ծան մը կանգնեց : Եւս (Օրդերը 1758 ին Պրէմիէնի մօտերը գեղի մը մէջ ծնած էր . բժշկութեան և աստղագիտութեան մէջ մեծ համբաւ ըստացաւ . մանաւանդ աստղագիտութեան մէջ . ուրուն մանուտը կերպով կը ծառայէր : Երկու նոր մարտիկ գտած էր . մէկը 1802 ին , Բալլա անուն . և միւսը 1807 ին , Վիտա անուն . և շատ ալ գիտաւոր տեսեր և ընթացքին որոշեր էր : Գիտաւորներուն ընթացքը ճիշդ և գերբաւ գտնելու համար ալ նոր կերպ հաշիւ մը գտեր էր : Եւս երեւելի աստղագիտը մեռաւ 1840 ին :

Կայսրերական Հետեւի վրայ Եւրոպայի և Եւրասիայի զօրացը մէջ կուս մը եղաւ . բայց չի կրնար տակաւին բուսիլ թէ անկայ կուսի սկզբնաւորութիւն մըն է :

Դուռ և Կաքիս իշխանը , որ աւստրիայի զօրաց զօրապետն է , նոյն միւս 8 ին Պառլամենտի ծառ մէջ քիչ մը առաջ գնաց , զօրաց յարմար տեղ մը գտնելու համար . և Պրոնտէլէ գիւղ չի հաւատմք բուսիլայի ասոց վրայ սատիկ կրակ ըրին : Կաշնակցութեան զօրքէն երկու խուճէ՝ ետ քաշուելոյն . բայց բուսիլայի զօրքը մինչեւ Պրոնտէլէն անգին վերստուելոյն . և գիւղը պարտիտ ջրներուն ձեռքը մնաց : Եւս կուսոյ մէջ հինգ աւստրիայի զինուոր վերաւորուելոյն . երկուքին վերջը քիչ մը ծանրելի է :

Եւրասիայի զօրքը քիչ մը ետքը նորէն կրակ ըրին առաջարկ զօրաց զօրապետ Հայրապետէր ձեռնառնին , և երկիրը գիտելու համար առաջ գալող Տրամիթ ձեռնառնին վրայ : Եւս կը կարծէր վէր թէ Եւրասիայի հետ գաշակցի տերութեանց մէջ որոց գրուին է Եւրոպիա , պատերազմը սկըսած է . բայց նոյն օրը , նոյն միւս 8 . Ի օգնորոտի ընդհանրական բանակաւորէն մէկ թղթաբեր մը հասաւ բուսիլայիներուն բանակին կողմէն . կոմս Կրէսպէր զօրապետէն Դուռ և Կաքիս իշխանին դիմը մը բերելով . որուն մէջ յիշեալ զօրապետ կոմսը կը խոստանար նոյն ամսոյն 9 ին Պառլամենտ քաղաքը պարպելու , և զինուորական ծառքուն վրայի կայսրանները երկրորդ :

Սահայի Վեռնու մէջ ալ՝ որ հասարակութիւն սատիկ գրգռուած է և կուս կ'ուզէ , կ'ըսեն որ բանը այն սատիճաններն որ հասեր է նէ՝ անհնար է որ բուսիլայի զօրքը Պառլամենտ պարպեն և ետ քաշուին : Եւրոսիայի ոց գրգռութիւնը ինչ աստիճան ըլլալը հասկըցնելու համար՝ Պէճիկայի Է. Գեթաքան օրագրին Պէռլինէն նոյն միւս 9 ին գրուած նամակ մը սա պատմութիւնները կ'ընեն , Եւ

նուորադրութեան և զօրքը ոտք հանելու հրամանը նոյ . 6 ին եղաւ . նոյ . 8 ին զինուորադրութե վերակալուելու յուսակը լեցուցին և գոյցցին . և հասարակաց հրատարակելոյն որ ալ զինուոր պէտք չէ . ուզուած համարները լեցուցու . և կողք ետ կը դառնայ : Կառաւենքէն ալ նոյն լուրը կայ : Բօցտամի քաղաքական կառավարութեան ժողովոյն անգամ ներեն մէկը , Պ. Դաքսու , վէյ հատ սրտագաց գաշակին զինուոր տարա խոստացաւ ամէն պէտքերին և զենքերին իր քաակէն հոգալով : Տեղ տեղ ալ Կաքիսի քաակէն անուսով կամաւոր տուրքեր ժողովելու մասնաւոր ընկերութիւններ սահմանաւած են . որպէս զի պատերազմին հարկաւոր եղած ծախքերուն օգնեն : Պառլամենտի ամէն ալ հասարակաց գրգռութիւն են . կառավարութեան գրուելու եղանկերը ի հարկէ խառնան անգին խառնութեան կ'ուսնեն . գիտեն որ կուսը սկըսել իրենց ձեռքն է . բայց յաջողութեան և հետեւութեան վրայ իշխան չեն . ուստի այսքան գրգռութիւն կեցած իրեն ալ կրնայ ըլլալ որ պատերազմը ետ մնայ . և Կաքիսի քաակէն ժողոված ըստակը ձեռնարկուած հայրենաց օգտակար բանի մը ծախք ըլլալի :

Որքան որ Վերմանիա մեծ պատերազմ ծագիլը հաւանական չերեւիր . այսու ամենայնիւ ֆրանսը զի կառավարութիւնը , որ հիւսիսային և արեւելեան կողմերէն Վերմանիայի սահմանակից է . հասարակագետութեան նախագահին նոյն միւս 16 հանած վճռով յիշեալ սահմանները գտնուած բաւանին 40.000 զօրք ալ եղելոյ . որպէս զի , թէպէտ ինքը կատարեալ չէր պիտի մնայ Վերմանիայի կուսներուն մէջ , սակայն իր սահմաններուն տպահովութեանը համար պատրաստ գտնուած ըլլայ . թէ որ անակնունկի գիտեալ մը պատահի նէ :

Հետեւ Բառնէլ մեծ գոքը յայտարարութիւն մը հանելով , որով օտար տերութեանց զօրքերուն իր երկիրը մոտեցնելու օգնելու , թէ աւստրիայից և թէ բուսիլայից իրենց զօրքը այս երկիրներէն մօտեցաւ ետ պիտի քաշեն . որով այս երկու տերութեանց իրարու դէմ կուս բանալու պատճառներուն մէկը վերցած կ'ըլլայ :

Եւս վիկ — Զօրքային բանն է կուս բանալու միւս պատճառը . որովհետեւ Եւրոպիա զօրք պիտի խրկէ այն գրգռութիւնները խաղաղութե և պատերազմը վերջացնելու համար . և զօրքը Հաննովերի կառավարութիւնը չուզէր որ այս զօրքը իր երկրէն անցնին : և ընդգէմ բողբեք է . և թէ որ Եւրոպիա յամառի նէ՝ կուս պիտի ծագի . որուն մէջ Եւրոսիա պիտի մանեն . որովհետեւ Հաննովեր Եւրոսիայի կուսակից է :

Եւս չի Եւրոսիա կ'ուզէ որ պատերազմ ըլլայ . բայց Ռատեցքի մարեշալը ամենայն զօրքը տար դէմ կը դնէ . որով Վիկնայի կայսերական զիւանին մէջ գտնուող պատերազմի կուսակիցներուն կողմը կը տկարանայ : Կայսեր մայրն ալ որուն տղապետութիւնը շատ է , պատերազմի դէմ է : Ռատեցքի մարեշալը խոստացած է անձամբ Եւս վիկ և Զօրքային երկու և խօսիլ և միջնորդել որ գուրուեն զինեալ միջնորդութիւն չեղած իրենց իրենց բանը խաղաղութեամբ լծուցնեն :

ՍՊԱՆԱՆ : Եւս ընտրուած պատգամաւորներուն մէջ յախարական , կամ հիմալուան կառավարութե գործոցը հակառակող խիստ քիչ կայ . և ասոց մէկ կրնէ Պ. Սատոզ անուն մէկը : Նոյն միւս 6 ին գուռ մարուած տեսեր Պ. Սատոզ պետութեան ներքին գործոց տեսուչ Սան Լուիսի կոմսին ըսաւ որ ընտրութիւններուն մէջ խաղաղութիւն բանեցուցիք . ձախարակութեան ընտրութեան արդեւքները դիք . որպէս զի ձեռն ուղածը քաղցրեցնէ : Սան Լուիսի կոմսը պատասխանեց թէ կառավարութիւնը բնաւ անանկ արգելք չի գրու . կատարեալ անաշտութիւն և չեղքութիւն բանեցուց . և թէ որ մեղադրել պէտք է նէ՝ պատգամաւորներ ընտրող հասարակութիւնը մեղադրելու է . որ ձախարակութեանները իրենց կողմէն պատգամաւոր չուզեցին ընտրել : Եւս ըսածը հաստատուելու համար պատմեց որ , նոյն իսկ Պ. Սատոզին խնդրելով Պ. Սատոզը պատգամաւոր ընտրող տեղւոյն ընտրութիւնները քննելու յատկացած պաշտօնատարը պաշտօնէն դիմուելոյն : Պ. Սատոզ նկատաւոր մը ոտք եղաւ . Պ. Նախագահ , ես անպատգամաւորութեան կը հրաժարիմ ըսելով անկէ գնաց . և յաջորդ օրն ալ ժողովքը չեկաւ . բայց հրաժարականն ալ թղթով չի տուա . ուստի կարելի է որ բանը

